

УТВЪРДИЛ: .....

Декан

Дата .....

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ "СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ"

Факултет: Славянски филологии

Специалност: (код и наименование)

СЛЛ	1	0	0	1	0	6	1	7
-----	---	---	---	---	---	---	---	---

Балканистика

Магистърска програма: (код и наименование)

--	--	--	--	--	--	--	--	--

Балканистика

УЧЕБНА ПРОГРАМА

Дисциплина:

Ф	3	5	5
---	---	---	---

Ф	3	5	8
---	---	---	---

Балканските култури и Европа

Преподавател: проф. дфн Вася Велинова

Учебна заетост	Форма	Хорариум
Аудиторна заетост	Лекции	90 (45+45)
	Семинарни упражнения	
	Практически упражнения (хоспетиране)	
Обща аудиторна заетост		90
Извънаудиторна заетост	Реферат	20
	Доклад/Презентация	
	Научно есе	
	Курсов учебен проект	30
	Учебна екскурзия	30
	Самостоятелна работа в библиотека или с ресурси	40
Обща извънаудиторна заетост		120
ОБЩА ЗАЕТОСТ		270
Кредити аудиторна заетост		3
Кредити извънаудиторна заетост		4
ОБЩО ЕКСТ		7

№	Формиране на оценката по дисциплината ¹	% от оценката
1.	Workshops {информационно търсене и колективно обсъждане на доклади и реферати)	
2.	Участие в тематични дискусии в часовете	10
3.	Демонстрационни занятия	
4.	Посещения на обекти	10
5.	Портфолио	
6.	Тестова проверка	
7.	Решаване на казуси	
8.	Текуща самостоятелна работа /контролно	
9.	Презентации	30
10.		
11.		
12.	Изпит	50

Анотация на учебната дисциплина:

Курсът на обучение е два семестъра и целта му е да представи Балканските култури в средновековието до началото на модерната епоха и тяхната връзка с европейското културно развитие. Лекциите обхващат теоретични и конкретни проблеми. В центъра на вниманието са основните стереотипи на православните култури в региона и центърът, където те се формират – Византия. Проследява се формирането на отделните християнски славянски държави, пътят на идеите от центъра към периферията. В лекционния курс е възприет хронологическия принцип, който позволява по-детайлно да се проследят процесите на формиране на езика на християнското изкуство, както и моделирането му в отделните държави в региона. За целта се проследява късно елинистичната основа на балканската култура, влиянието на древноюдейската, а по-късно и римската традиции. Представя се накратко ранната история на християнската култура, очертава се ролята на Константинопол като основно средище на православния свят. Проследяват се паралелно архитектура, монументална живопис, иконопис, епиграфика, ръкописна традиция и артефакти от бита.

Проследява се формирането на иконографската програма в църквите, представя се учението на Псевдо-Дионисий Ареопагит за гносеологичната същност на художествения образ (т.нар. теория за образното познание). Отделя се време на средновековната символика и ролята на библията като хипертекст на средновековната култура. Ползват се редица електронни ресурси.

Следва се хронологията, възприета в изследванията по история на византийското изкуство, с широки ракурси към съседните държави – България, Сърбия, Босна, Румъния, Македония Албания. С оглед интересите на студентите от специалност Балканистика се проследява специфичния принос на всяка отделна държава. Изтъкват се особеностите на отделните периоди. Лекциите са съпроводени от

¹ В зависимост от спецификата на учебната дисциплина и изискванията на преподавателя е възможно да се добавят необходимите форми, или да се премахнат ненужните.

презентации на отделните паметници, като за целта се използва богатият научен фотографски архив на ЦСВП, а при проследяването на ръкописната традиция, студентите имат възможност да се запознаят с оригинални гръцки и славянски средновековни ръкописи.

Предвидено е също така студентите да посетят определени паметници, за да се запознаят детайлно с тях. Такива са Боянска църква, Драгалевски манастир, старите църкви в София и при възможност – Земен, Бобошево и Рилски манастир.

Използват се учебни филми, посещава се лабораторията по реставрацията и консервацията в ЦСВП „Иван Дуйчев“.

Предварителни изисквания:

Студентите да са взели успешно изпитите си по история на Византия, по стара българска литература и да владеят поне един чужд език – английски, френски или немски. Умение за работа с електронни библиотеки, с Power Point, Word.

Очаквани резултати:

Изграждане на основния терминологичен апарат, на основните представи за спецификата на средновековната култура на Балканите, за онези предпоставки, които ще гарантират балканския културен синтез дори в модерната епоха. Да се познават основни културни артефакти на движимото и недвижимо културно наследство и значението им за историята на региона.

Учебно съдържание

№	Тема:	Хорариум
1	Преходът от късно елинистична към християнска култура.	2
2	Криптохристиянството, ранната християнска символика. Римските мозайки и катакомби.	4
3	Разцветът на Юстинианова Византия – Равена, църквата св. София.	4
4.	Иконоборството във Византия. Отношението на Римската църква към явлението.	2

5.	Изработване на програмата на християнския храм. Теорията за образното познание.	2
6.	Следиоконоборска Византия	2
7.	Изкуството на Македонския Ренесанс	2
8.	Изкуството на Комнините.	2
9.	Латинското влияние през 13 в. по време на латинската империя. Фамилите Дука и Ангели във Византия.	4
10.	Изкуството на Палеологовия ренесанс. Икони и основни паметници в България и на Балканите – Бачковската костница, скалните манастири в Иваново, манастирът Студеница в Сърбия и др.	4
11.	Изкуството на поствизантийския период.	2
12.	Изкуството на ръкописната книга. От свитък към кодекс. Основни писмовни материали.	2
13.	Конструкция на книжното тяло. Комплектуване на тетрадите. Правило на Грегори при пергаментните ръкописи. Подвързии.	4
14.	Типове писмо в гръцката традиция. Видове унциално писмо. Поява на минускула.	2
15.	Двете славянски азбуки. Преходът от глаголица към кирилица. Значение на епиграфиката като извор.	4
16.	Типове книги в славянската и гръцка традиция.	4
17.	Елементи на украсата на ръкописните книги – декоративни и изобразителни. Основни термини.	2
18.	Стилове в украсата на гръцките ръкописни книги.	4
19.	Стилове в украсата на славянските ръкописни книги.	4
20.	Поява на печатната книга в Западна Европа и влиянието ѝ върху ръкописната продукция на Балканите.	2
22.	Залезът на ръкописната книга и възраждането на Балканите. Западноевропейският Барок.	2

Конспект за изпит

№	Въпрос
1	На базата на темите от лекциите.
2	
3	
4.	

Библиография

Основна:

Бичков, В. Византийска естетика. София, 1993.

В. Велинова. Образът на владетеля в текста и миниатюрата. (Бележки върху илюстрирания среднобългарски препис на Хрониката на Константин Манасий) – Проблеми на изкуството, брой: 2, 2009, с. 23-30

Велинова, В. Кирилловский алфавит и греческое письмо: графические и идеологические модели взаимодействия (IX-XIVв.). – *Ambrosiana slavica* No 6, Milano 2015, 107-136.

Велинова, В. За магията“ на буквите. – В: Юбилеен сборник в чест на проф. Анисава Милтенова, София, 2016, 458-478.

А. Джурова. Въведение в славянската кодикология. София, 1995.

А. Джурова. В света на ръкописите. София, 2007.

Каприев, Г. Мястото на изкуството и изготвянето на свещени образи във византийската традиция, в: *Архив за средновековна философия и култура*, 2008, XIV, 15-27;

В. Н. Лазарев. История византийской живописи. Москва, 1986

Мусакова, Е. Писмо и писачи в българските ръкописи до края на XVII в. София, 2016.

К. Паскалева. Икони от България. София 1981.

Р. Русева. Златна книга. Икони от България IX – XIX век. София 2016.

Допълнителна:

Age of Spirituality: Late Antique and Early Christian Art, Third to Seventh Century : Catalogue of the Exhibition at the Metropolitan Museum of Art, November 19, 1977, Through February 12, 1978 /edited by *Kurt Weitzmann*.

Bentschev, I. *Engeliken*, Bonn, 2003.

Dontcheva A., G. Kapriev. The Illuminated Initial as the Sign of the World, in: *Semiotics 2008*, edd. J. Deely / L. Sbrocchi, Ottawa, 2009, 78-86.

Vasya Velinova, Axinia Dzurova, Il messaggio dei testi mancanti, EYLOGIA, Publisher:Grifo - Salerno, 2021, pages:263-280

Weitzmann, K. Ancient Book illumination. NY 1959.

Walter, Ch. Art and Ritual in the Byzantine Church. Birmingham, 1982.

Дата: 16.3.2024 г.

Съставил: проф. дфн Вася Велинова

Приета с протокол №7 на ФС на ФСФ от 09.07.2024 г.